

Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi (1),

2015 Yaz / Summer: 110-127

K o n f e r a n s M e t n i

Kapitalizm ve İslam¹

R. İhsan Eliaçık

Bir din olarak İslam ve bir ekonomi politik olarak kapitalizm arasında ne tür bir ilişki olabilir? Bunlar birbirine zıt mıdır, birbirine karşı mıdır? Birbirini ret mi etmektedir? Ben burada size bir kapitalizm eleştirisi yapmaktan ziyade, bu kapitalizm dediğimiz meselenin İslam'ın temel kaynağındaki yerini, ona yönelik bakışın ne olduğunu göstermeye çalışacağım. Yani, ilahiyatta iktisat, kapitalist anlayışın ilahiyattaki İslam'ın temel kaynağı olan Kuran'daki yeri nedir? Buna olumlu mu bakıyor, olumsuz mu bakıyor, sıcak mı bakıyor bunu anlamamız lazım. Bu hususta kendisini Müslüman olarak görenlerin epeyce bu konularda geri olduğunu düşünüyorum. Epeyce ihmal edilmiş bir mevzu olduğu kanaatindeyim. Şimdi, Kuran-ı Kerim 7. Yüzyılda da Mekke ortamında veya Medine ortamında nazır oldu. 7. Yüzyıl Mekke Medine ortamı Orta Arabistan'da bir çöl ortamıydı. Bir tarafta Roma İmparatorluğu, diğer tarafta Sasani İmparatorluğu vardı. Mekke şehrinde Kâbe vardı. Kâbe'ye hacılar ziyarete gelirdi, bu ziyaretlerde yanlarında birçok hediye getirirlerdi. Kâbe tarıma elverişsiz bir mekândı. Dini tica-

1. 2 Aralık 2014 tarihinde Artvin Çoruh Üniversitesi Siyaset Bilim Topluluğu tarafından düzenlenen R. İhsan Eliaçık'ın Kapitalizm ve İslam konulu konferansının ses kayıt metnidir.

ret ağırlıktaydı. Dini ticaretten maksat yıl boyunca ve yılın son aylarında yoğunluklu olarak hac mevsiminde hacıların oraya gelmesi, orada birbirleriyle alışveriş yapmaları, panayırlar kurmaları. Hayvancılık, deve, sığır, koyun ve hurma bahçeleri yoğun olarak geçerli olan bir yemdi. Mekke’yi yöneten -Kuran’daki tabirle- “tis’atül raht (dokuzlu çete)” vardı. Yani dokuz kişiden oluşan çete anlamına geliyordu. Bunların sayısı yaklaşık dokuz kişiydi. Bunlar Mekke’nin ileri gelen tefeci tüccarlarıydı. Bunların başında Ebu Leheb geliyordu. Peygamber’in amcasıydı. Sonra Ebu Cehil, sonra Ebu Sufyan. Verih Bin Muğuri gibi ileri gelen tefeci ve bezirgânlar tarafından Mekke yönetiliyordu. Bunlar aynı zamanda kabilelerin ileri gelen reisleriydi. Her birinin tarlaları, bağları vardı. Çok sayıda nakit paraları vardı. Bizatihi bankerlik yapıyorlardı, yani faiz karşılığı borç veriyorlardı. Ve onlarca, yüzlerce köleleri vardı. Yine yüzlerce, hatta binlerce develeri ve sığır sürüleri vardı. Bunlar Mekke’nin ileri gelen zenginleriydiler. İçlerinde yoksul olan hiçbiri yoktu. Hepsi de bugünkü tabirle tefeci bezirgân ve toprak ağası, köle taciriydiler. Kuran’ı Kerim’e baktığımızda nuzuh sırasına göre Kuran ayetlerini dizdiğimizde bütün söylemin bunlara karşı olduğunu görüyoruz. Kuran söylemi, *“İkra, bismi rabbikelleziy halak” (Oku, seni yaratan Rabbinin adıyla)* diye başlayan söylem tamamen bu saymış olduğum -dokuz tane tefeci bezirgân ve toprak ağası ve köle taciri- Mekke’yi yönetenlere yöneliktir. Şimdi, size bunun böyle olduğunu birkaç örnekle göstermeye çalışacağım. Kuran söylemi bunlara yöneliktir dediysem, bunu kanıtlamam lazım. Hem de Kuran’ı nuzuh sırasına göre dizerek ve nuzuh sırasından bazı ayetleri sizlere örnek olarak göstererek. Mesela, Kuran’ın ilk inen suresi Alâk suresidir. Konusu isim verilmeksizin Ebu Cehil hakkındadır. Bütün tefsir rivayetlerinden derlediğim kadarıyla Alâk suresinde anlatılan kişi Ebu Cehil’dir. Çünkü orada diyor ki, *“yönelmekte olan bir kulunu alıkoyan o kişi bilmiyor mu ki ya takvayı emrediyorsa. Onu yalancı, günahkâr anından tutacağız ve cehennem zebanilerine teslim edeceğiz”*. Bu kişi kim? Çünkü bir kişiden bahsediyor. Bu kişinin Ebu Cehil olduğu rivayetleri söyleniyor. Daha ilk surede karşısına hedef olarak bu dokuz kişiden birisini koyuyor. Kuran’daki ilk sure olan Alâk suresinin Arapça “Kella” (Hayır) diye itiraz ettiği ilk ayet bu Alâk suresindedir. Alâk suresinin altıncı ayetinde *“Kella innel insane leytağa erra a hustağna” (Muhakkak ki insanoğlu*

azar, yoldan çıkar, zenginliği kendisine yeterli gördüğü için). Burada, daha altıncı ayette, Kuran'ın ilk "hayır" dediği yerde, zenginliği kendisine yeterli gören kişi kavramıyla karşılaşılıyor. Bu okuduğum ayet Kuran'da ilk hayır (kella) denilen yerdir. Bu konuya dikkatle bakınız, üzerinde düşününüz. Kuran ilk olarak buna karşı geliyor. Kella (hayır) dediği şey bu. Neden? Neden Kuran zenginlik meselesine hayır diye başlıyor? Ve bu ilk muhatap aldığı kişi de dokuz kişiden birisi olan Ebu Cehil. Bu bir tesadüf olabilir, başkası da olabilirdi ama tesadüfen o denk gelmiş dersiniz, o zaman diğer kanıtlardan devam edelim. Kuran'ın ilk anlattığı kıssa Kalem suresinde geçen azhab-ı cenne (bahçe sahipleri) kıssası. Yani bugünkü tabirle tam Türkçeye çevirecek olursak toprak ağaları. "Cenne" bahçe demek, gelir getiren tarla demek ve onun sahiplerinden bahsediyor. Kuran'da yirmi üç tane kıssa anlatılıyor, yirmi iki tane de mezher var, Kuran'ın ilk anlattığı kıssa Kalem suresinde bahçe sahipleri kıssası, yani toprak sahipleri kıssası. Bu kıssanın da konusu zenginlik ve yoksulluk meselesi. Kıssada iki tane zengin vardır. Bu zenginler sabahleyin erkenden kalkarlar ve tarlalarına giderek oradaki ürünü toplamak isterler. Birbirlerine derler ki "sabah erken gidelim de, ürünü toplayalım yoksullar gelip almasın". Ve sabah olunca erkenden yola koyulurlar. Bir de gelirler ki, tarlaları yerle yeksan olmuş, helak olmuş. Sel basmış veya başka bir şey olmuş, ürün helak olmuş. Birbirleriyle kendi aralarında konuşurlar ve derler ki, "galiba tarlaların ve ürünün asıl sahibinin kim olduğu bize gösteriliyor. Bundan bir ders almalıydık. Keşke sabah erkenden gelip de burada ürünleri yoksullara vermemek için sözleşmeseydik. Keşke Allah'a şirk koşmasaydık. Keşke Allah'a teslim etseydik." Bu kıssa formatı içerisinde o gün insanlara anlatıyor. Bu kıssada anlatılmak istenen şey zenginlerin ellerindeki toprakların, malların, mülklerin ebedi olmadığı, geçici olduğu, mülkün asıl sahibinin Allah olduğu, mülk sahibi olup da onunla böbürlenerek elindeki mülkünden yoksullara vermemek, onda yoksulların hakkı olduğunu kabul etmemek gibi bir yola girilmemesi gerektiği, nihayetinde bütün her şeyin sahibinin Allah olduğu, bu kıssada geçtiği gibi bir sabah geldiğinde bütün mülkünün elinden alınmış olarak görülebileceğini insanlara anlatabilmektir. Bu nedenle Kalem suresindeki ilk kıssa olarak bahçe sahipleri kıssası anlatıldı. Sonra devam ettir-gimizde, Müddesir suresinde –bu da dördüncü suredir- burada anlatılan kişi

de yine dokuz tane tefeci bezirgân-köle tacirinden birisi olan Verih Bin Muğuri. Burada da Verih Bin Muğuri hakkında da denilir ki, doğarken yalnız olan o adamı bana bırak. Mekke’de Merih Bin Muğuri El-Vahid diye anılıyordu. Verih Bin Muğuri El-Vahid demek Mekke’nin tek ve eşsiz en zengin kişisi demektir. Mekke’de ondan daha zengin bir kimse yoktu. Muddesir suresinde işte bu vahid kelimesi kullanılıyor ve ona deniliyor ki “*vahid olarak doğan o kişiyi bana bırak*”. Yani onun Mekke’de eşsiz ve benzersiz zenginliğe sahip olarak anılmasına nazire olarak yine vahid olarak anılıyor ama bu sefer deniliyor ki, “*evet bu eşsizdir, tektir, vahiddir ama annesinin karnından doğduğunda tekti. Başka hiç kimse yoktu. Onu tek başına dünyaya getirmiştım. Sonra büyüdü, mal mülk sahibi oldu. Köle taciri oldu, köleleri azade etmez oldu*”. Şu anda da Verih bin Muğuri El-Vahid olarak anılıyor diye ona nazire olsun diye bunu söylüyor. Mal ve oğul sahibi olan o kişiyi bana bırak, diyor. Mal ve oğul sahipleri, yani “*birçok mala ve birçok köleye sahip olan o adamı bana bırak. Onu sarıp bir yokuşa süreceğim ve onu cehenneme sokacağım*” diye tehdit ediyor. İkinci surede bahçe sahipleri, dördüncü surede mal ve oğul sahipleri, birinci surede zenginliğin insanı yoldan çıkaracağı vurgusu... Baktığınız zaman sûreler bu şekilde devam edip gidiyor. Sonra, altıncı sûre Leheb sûresi. Bu sefer o dokuz kişiden birisi olan Ebu Leheb hakkında özel bir sûre geliyor. *Tebbet yedâ ebu leheb ve tebb mâ eġnâ anhü malûhü ve mâ keseb. (Ebu Leheb’in kurduğu düzen yıkılsın. Kazandıkları ve malı onu kurtarmayacak)*. Ebu Leheb’in iki eli kırılsın diye meallerde çevriliyor ama bunun asıl tam karşılığı Ebu Leheb’in kurduğu düzen demektir. Çünkü o günkü tefeci bezirgânların oluşturduğu o dokuz kişilik çetenin başında Ebu Leheb vardı. Başında o olduğu için onun kurduğu düzen şeklinde anılmaktaydı. Onun da biriktirdiği malın ve kazandıklarının onu kurtarmayacağı, karısıyla birlikte cehenneme gideceği anlatılıyor. Bu da Fatiha’dan sonra gelen altıncı sûredir. *Yedâ ebu leheb* dediği Ebu Leheb’in kurduğu düzen şöyle işliyordu: Kâbe’ye hacılar hediyeler getiriyor. Altın, gümüş, koyun, deve, sığır, buğday, hurma, bal, süt getiriyor. Kâbe’ye getirilen hediyeler Kâbe’nin içinde ve etrafında bulunan putların yanlarına ve etraflarına konulup -kurbanlık niyeti- ne getirilip konuluyor, sonra hayvanlar getiriliyor- bu dokuz kişilik çete yani *tis’atu raht* Kâbe’ye getirilen bu mallara el koyuyor. Bunların birçoğunu

kendi aralarında bölüşüyorlar, çok az bir kısmını başkalarına gitmesi gereken yere veriyorlar. Çünkü Kâbe Sümerlerden gelen dini bir gelenekle kamu alanı demektir. Bu gelenekte orta yere bir mabet yapılır, şehrin her tarafındaki elinde ihtiyacından fazla olanlar o mabet yerine getirirler ve orada yoksullara verilir. Ekonomik paylaşım ve bölüşüm eski çağlarda böyle olurdu ve tamamı mabede yapılırdı. Kâbe onun yerine geçmeye başlamıştı. O gelenek sürdürülüyordu. Kurbanlık koyunlar canlı canlı Kâbe'ye getiriliyordu, üzerlerine “Tanrı malı, Allah'ın ismi” yazılıyordu. Allah'ın ismi anılarak Kâbe'ye adanan hediyelerden bahseder Kuran-ı Kerim. Bunlar kesilen kurbanlar değildir. Canlı canlı üzerine Allah'ın malı tabir-i caizse yoksulun malı anlamına gelen ibareler, yazılar konulurdu. Onlar kamuya ait olurdu. Kimse onlara dokunamazdı. Onlar yoksulların hakkıydı. Eski Sümerler'den bu şekilde mabede getirilen canlı hayvanların üzerine çertikler atılırdı. Çertik atıldığı zaman bu mabede, kamuya aittir, Tanrı'ya yani yoksula aittir, kimse dokunmasın manasına gelirdi. Hatta bu matematikteki x y'lerin ve Roma rakamlarının tamamen bu Sümer mabetlerindeki koyunlar üzerine atılan çertiklerden oluştuğu matematik tarihinde bile anlatılır. Oradan Fenikelilere geçmiş, oradan Latin harflerine dönüşmüş. Dolayısıyla Kâbe'nin böyle bir işlevi vardı. Eski dünya geleneği sürdürülüyordu. Bu tefeci bezirgânlar bunlara el koyuyordu, kendilerine ayırıyorlar, kendi ağlarında bu develeri ve koyunları topluyorlardı. Bunlardan gelir elde etmek için yaz ve kış yolculukları yapıyorlardı. Kureyş sûresinde de bu anlatılır. *Li'î lâfi Kurayş'in Îlâfihim rihleteşşitâi vessayf*. Yaz ve kış yolculuklarına çıkan Kureyş'e ilâf eden, onu çevresine, kabilelere emniyet ve güvenliği sağlayan Allah'a hamd etmeleri istenir. Kureyş'e böyle bir ayrıcalık verildiği söylenir. Burada verilen ayrıcalık orda toplanan malları Yemen'e kervanlar olarak götürüyorlardı. O kervanlardan elde ettikleri paraları yani Kâbe'ye getirilen malları kervanlar düzenlemek suretiyle akılıyorlardı. Oradan elde ettikleri gelirlerle Mekke'nin yoksullarına borç veriyorlardı. Borç karşılığında faiz istiyorlardı. Mekke'nin ileri gelen tefeci bezirgânları borçlular borcunu ödeyemezse –ki genellikle ödeyemiyorlardı– kadınlarını borcu karşılığı alıyorlardı, erkeklerine köle yapıyorlardı. Kadınları Kâbe'nin arka sokaklarında açmış olduğu umumhane ve genelevlerinde borçları bitene kadar çalıştırıyorlardı. Bundan dolayı da Mekkeli yoksullar çocukları yeni doğduğunda

eğer kız çocuğu ise ileride gelecek göremedikleri için bu tefeci bezirgânların eline düşmesin diye doğar doğmaz diri diri toprağa gömüyorlardı. Bundan dolayı Kuran-ı Kerim’de denir ki, yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyiniz. Yani yoksuluz, bunlara bakamayız, büyüyünce tefecilerin ellerine düşer, başka bir gelirimiz yok, bunlardan para alıyoruz. Faiz karşılığı çalışıyoruz. Ödeyemeyince çocuğumuz, karımız bunların eline düşecek. Böyle hayat yaşayacağımıza hiç kız çocuğumuz olmasın, öldürelim daha iyi diyerek çocuklarını diri diri gömüyorlardı. Çocuklarını diri diri gömmelerinin sebebi cehalet değildi. İlerideki olacak bir olaydan dolayı, yoksulluk korkusuyla idi. Yoksulluk korkusuyla çocuk öldürmenin anlamı bu manaya geliyordu. Peygamber ortaya çıkıp da Ebu Leheb’in kurduğu düzen yıkılsın diye sûreler, ayetler okumaya başlayınca bu bir anlamda slogan gibi bir şeydi. “Kahrolsun faşizm” demek gibi bir şeydi. Bu ayetler okununca ve bunu Mekkeliler duyunca hemen bu sesin etrafında toplanmaya başladılar. Dediler ki, kim bunu söylüyor? Peygamber’in yanına gelip dediler ki “sen kız çocuklarının diri diri gömülmesine engel olmak için mi geldin? Kâbe’nin etrafındaki bu çeteyi ortadan kaldırmak için mi geldin? Bizi bunlardan kurtarmak için mi geldin?” O da; “Evet, Allah beni bunun için görevlendirdi. Bu okuduğum ayetler de Allah tarafından bana gönderilmiş Kuran-ı Kerim ayetleridir. Bunun için bir mücadele başlatıyoruz.” Diyerek onlara Kuran-ı Kerim ayetlerini okumaya başladı. Altıncı sûre olan Leheb sûresi de bu şekilde gelmiş oldu. Sonra bir sûreden daha bahsedeceğim. Bir başka sûre de Kevser sûresidir. Çoğunuzun ezberindedir, *İnnâ a'taynâkel Kevser Fesalli lirabbike venhar. İnne şânieke hüvel'ebter*. Bu sûre de aynı Leheb sûresi gibidir. *Biz sana (Kevser’e) şu halde yardımlaşma ve dayanışma içerisinde ol ve seni yok etmek isteyenlere, öldürmek isteyenlere karşı göğsünü siper et. Allah’a yönel, etrafındakilerle dayanışma ve destekleşme içinde ol* denilir. Yaygın çeviride yapılan yanlışlıkta olduğu gibi *biz sana Kevser’i verdik; namaz kıl, kurban kes* denilmez. Burada namaz kılmaktan ve kurban kesmekten bahsedilmez. Burada bahsedilen şey, *fesalli* yardımlaşma, dayanışma, destekleşme içinde olmak veya Allah’tan yardım istemek; *venhar* da kesilmek istenmeye karşı göğsü siper edip ona karşı direnmek demek. Çünkü Peygamber böyle bir hareket başlatınca kesilmek, ortadan kaldırılmak ve yok edilmek istendi. Buna karşı indirilen

ayette direnmesi isteniyor. Yardımlaşma ve dayanışmayı terk etme deniyor. Bunlar Kuran-ı Kerim'den üçü kısa üçü uzun süre olmak üzere Kuran'ın ilk mesajlarıdır. Bu iş böyle başlamıştır. Bir söylemin kime karşı ve kimin yanında durarak başladığını anlarsanız, bu işin nereye doğru gittiğini de az çok anlarsınız. Yani, Kuran-ı Kerim ilk mesajlarında insanlıkta var olan zengin-yoksul uçurumuna itiraz ederek başlamıştır. Kuran söyleminin ilk yöneldiği mesele budur. Kuran insanları Allah'a inanmaya çağırır. Kuran'ın mücadelesi ateizme karşı bir mücadele değildir. Kuran insanları iman etmeye falan çağırır. İnançsızlık meselesiyle uğraşmaz. Söylemin ilk yöneldiği alan birini aç öbürünün tok, birinde çok öbüründe az olması meselesidir. Çünkü insanlıktaki temel çelişki hala budur. Kendi kendinize şu soruya cevap verin, bir genç olarak bu sorunun peşine düşün. Kafanızı bu soruyla meşgul etmezseniz dünyayı anlayamazsınız. Kafanızı bu soruyla meşgul etmezseniz, çimenlerde yayılan koyundan farkınız olmaz. Soru şu: Niçin insanların bazıları aç, bazıları tok? Aynı anda neden şu mahallede oturanlar tok, şurada oturanlar aç? Niçin insanların bazılarında çok, bazılarında az? Sebep ne? Madem hepimizi insanız, madem hepimiz Adem'in soyundan geliyoruz, madem öldüğümüzde, yerin altına girdiğimizde, mezarra konulduğumuzda beyinlerimizi bu büyük beyindir, kaliteli bir kafadır, bu zeki bir adamdır diyerek ayrıcalık yapılmıyor; aynı kurtlar ve böcekler yoksulun da zenginin de beynini aynı anda yiyor. Bu insanlık açısından çok acımasız bir son değil mi? Doksan yaşına kadar geliyorsun, 12 tane dil biliyorsun, doktora yapıyorsun, profesör oluyorsun, binlerce öğrenci yetiştiriyorsun, dünyanın büyük kuruluşlarından ödüller alıyorsun, çok kaliteli bir adamsın, ama doksan yaşından sonra küt diye bir ölümle toprağın altına giriyorsun ve orada bu işlerden hiç anlamayan herhangi bir çobanla aynı muameleye tabi tutularak o çok dahi zannettiğin beynin kurtlar ve böcekler tarafından yavaş yavaş yeniyor. Bu zeki bir beyindir diye ayrıcalık yapılmıyor. Bu hazin bir sondur, acımasız bir insanlık dramıdır. Aynı zamanda ölüm en büyük eşitleyici ilkedir. Yerin üstünde eşit hale gelmeyenler yerin altında işte böyle eşitlenirler. Eğer siz çok zekiyseniz topluma bunu göstereceksiniz. Becerileriniz, yetenekleriniz varsa topluma bunu arz edeceksiniz, toplum sizinle övünecek. Böyle bir doktorumuz, böyle bir profesörümüz, yazarımız var diye. Senin kendi kendine övünmene gerek yok, toplum

senle övünsün yeter. Dolayısıyla dünyanın en büyük meselesi yerin üstünde insanların neden birbiriyle eşit olmadığıdır. Bu kadim bir sorundur. Bütün dinler, ideolojiler bu sorudan doğar. Bu soruları insanlığın ileri düşünen kafa yorucuları, filozofları, peygamberleri, bilge kişileri hep kendine sormuştur. Niye Allah'ın kullarından biri aç da biri tok, niye birinde az da öbüründe çok diye sormuşlardır ve bu soruyu gidermek için çeşitli dinler, ideolojiler, ekonomi politik hareketler ortaya çıkmıştır. Yeryüzünün ana meselesi budur. Temel çelişkisi budur. Dinin de yöneldiği ana mevzu budur. Size ilk altı sûrede göstermeye çalıştım. Bu şekilde Kuran-ı Kerim altı yüz sayfadır. Bununla ilgili bir tefsir kitabı yazdım, orada bunun böyle olduğunu, bu işin kaynağının orada bu şekilde ele alındığını tek tek göstermeye çalıştım. Şimdi, bizdeki yaygın dini anlayışa göre bu böyle değildir. Size okullarda okutulan din derslerine, hocanın anlattığı din derslerine, mahalle imamının, hatta annenizin babanızın anlattığına göre bu böyle değildir. Onlar size hiç bunlardan bahsetmezler. Yaygın dini kültür böyle değildir. Yaygın dini kültür başka bir şeyden bahseder. Yaygın dini kültüre göre, var olan ortalıktaki dine göre, indirilen değil uydurulan dine göre. Uydurulan din var, bir de indirilen din var. İndirilen din kitaptadır, Allah'ın kitabındadır. Uydurulan din tarih boyu herkesin bir şeyler katarak şu anda yaşadığı dindir. Mesela birçok rivayette şöyle denir: İki vakit arasında tövbe edersen günahın affolunur. Yani, öğle vaktinde öğle namazını kıalarsan sabahtan öğleye kadar işlemiş olduğun günahlar affolunur. İkinci vakti kıalarsan, öğle ile ikinci arasında... İki vakit arasında kıldığın namaz o vakit arasındaki günahları affeder. Yani namaz kılıyorsun, diyelim ki adamın hakkını yemişsin, alın terini gasp etmişsin, öğle vaktini kıldığın an hepsi siliniyor. Haftada bir gün Cuma namazına gidersen o hafta boyunca yediğin bütün haltlar af oluyor. Çünkü bir defa namazı kılıyorsun ve bütün günahlar af oluyor. Bunların hiçbirisi Kuran'da yazmaz. Ama bir sürü hadis kitabında yazar, hocalar da böyle anlatır. Adam bunları anlattığı için televizyonda ayda yirmi bin dolar para veriyorlar, dini böyle anlattığı için. O da gidiyor bunlarla et marketleri zinciri açıyor. Yılda bir defa hacca gidersen, yıl boyunca işlemiş olduğun bütün günahlar af oluyor. Ama kul hakkı hariç. Öyle yazıyor. Ama Hac'da Arafat'a çıkarsan kul hakkı da af oluyor. Diyelim; adam namaz kılmadı, Cuma namazına gitmedi, Hacca da gitmedi, ne yapacak? Yılda bir defa kı-

nalı bir koyun kurban bayramında kesersen, kanları fişkirırsa bütün günahların af olur. Kuran-ı Kerim diyor ki, ihramlıyken hayvan kesenler bir yoksul doyuracak. Hem hayvanı kesiyor Tanrı kurban istiyor diye, hem hayvana eziyet ediyor, çığlık çığlığa, kanını fişkirtarak hayvanı kesiyor, sonra hayvanın etini kebab yapıp yiyor, sonra yatıp uyurken bütün günahları da siliniyor. Sevgili arkadaşlar, böyle bir din yok. Bu Allah'ın dini değil. Eğer böyle inanıyorsanız, şu ana kadar böyle yaptıysanız hiçbir günahınız falan af olmamıştır. Bunu da yapmıyorsan git kendine bir şeyh bul, onun tarikatına gir, o seni şefaattirecektir. Onun arkasından yürü, cennetin kapısına geldiğin zaman bunlar “benim adamım, müritlerim” diyecek, o zaman açılacak kapılar, cennete gidecek... Nerden çıkarıyorsunuz? İslam'da bir yanlışlık yaparsanız iyilik yapacaksınız. Sonra şöyle rivayetler de var: Bir gün içerisinde bir defa *subhanel velhamdihi* dersin şu kadar günahın affolur. Yüz defa *la ilahe illallah* çekersen deniz köpüğü kadar da olsa günahların affolur. Bunların tamamı uydurmadır. Kuran'da olan şey şudur: Bir hayvanı ihramlıyken öldürdüysen bir yoksulu doyuracaksın. Yalan söylediyse on yoksulu doyuracaksın. Başka bir yanlış yaptıysan gidip birine bir iyilik yapacaksın. Köle azledeceksin. Yani adamı borçtan kurtaracaksın. Bugünün köleleri kredi kartı borçlularıdır. Gırtlığına kadar kredi kartı borcuna batmış bir adam çağımızın kölesidir. İyilik yapacaksın. Praksis yapacaksın, yani pratikte bir şey yapacaksın. Öyle tesbih çekerek, namaz kılarak falan günahlarınızı affettiremezsiniz. Kuran-ı Kerim'de namaz kılmamanın, oruç tutmamanın, hacca gitmemenin, başörtüsü takmamanın, kurban kesmemenin, herhangi bir şeyin cezası yoktur; bunlar gönüllüdür. Ama şu dört şeyin cezası vardır: Adam öldürmek, emeği çalmak, iftira atmak ve zina etmek. Bu dört şeyin dışında Kuran-ı Kerim'de herhangi bir şeyin cezası yoktur. Ritüellerin cezası yok, Allah'a inanmayanın cezası yok, ama adam öldürenin, yalan söyleyenin, çalanın, iftira atanın cezası var. Bakın ceza verilen şeyler insan haklarıyla ilgili. Müslümanlara mahsus inançlar ve ritüeller Müslümanlara aittir ve gönüllüdür. Onu siz isteyerek yaparsınız veya yapmazsınız, hesabını siz kendiniz Allah'a verirsiniz. Ama insan haklarıyla ilgili bir suç işlediğiniz zaman o cezalandırılır, ötekileştirilir. İnançların ve ritüellerin yargılama, sorgulama ve ötekileştirilme konusu yapılmaması gerekir. Ritüeller mantıksız da olabilir. Adam ağaca çaput bağlıyor, öbürü

Ganj nehrine giriyor, ağlama duvarında Tevrat okuyor, kilisede mum yakıyor, Kâbe'nin etrafında dönüyor, şeytan taşıyor, rukûya eğiliyor, secde ediyor... Bunlar yargılama, sorgulama ve ötekileştirme konusu değildir. Böyle olduğu için de hiçbirinin cezası da kazası da yoktur. Yapan yapar, yapmayan geçmiştir. Ama birbirimizle ilgili şeylerin cezası vardır.

Geçenlerde, televizyonda bir vatandaş –bunu şunun için anlatıyorum. Din esasında nedir? İnanç ve ritüellerden ibaret midir, yoksa yaşam mıdır? Hem inançtır hem yaşamdır, dersene cevap vermiş olmuyorsun. Sonuç itibariyle din yaşamdır. Şu halde, insanlar inançları sebebiyle ötekileştirilemez. İnançlı olması, inançsız olması hiç önemli değildir; yaşam biçimindeki davranışları önemlidir. Aslolan davranışlardır. Neye inanıyorsunuz, inandığınızı şey için hangi ritüeli yapıyorsunuz, hangi tapınağa gidiyorsunuz bunlar önemli değildir. Nasıl davranıyorsunuz bunlar önemlidir- bana şöyle bir soru sordu: Allah'ın zati ve subuti sıfatlarını say diyor. Ben televizyonda program yapıyorum ya, vatandaş da bana soruyor güya benim hocalığımı ölçüyor. Sen oraya çıkmışsın konuşuyorsun da, hele şu soruya cevap ver bakalım. Kuran kurslarında öğretilen, birçoğunuzun da belki bildiği Allah'ın zati ve subuti sıfatları. Allah; görünmeyen bir varlık, O'na inanıyoruz, O'nun şu şu özellikleri... Bunu sıralamamı istiyor. Bunu biliyorsan sana hoca derim, yoksa sen hoca falan değilsin diye beni herkesin içinde imtihan ediyor. Ben de ona dedim ki; sana cevap vermeyeceğim. Yani kafa kontrolünü iade etmemek için cevap vermeyeceğim. Sonra, baktım telefonda tekrar ısrar etti. Ertesi hafta tamam dedim, sana cevap vereceğim. Dedim ki, bak bu boş teolojik konularla uğraşıp durma. Bu zati ve subuti sıfatlarını say dedin, ne faydası var sana? ...Ne anladınız? Bunların size ne faydası var? Bunlarla niye uğraşıyorsunuz? İnanç... Allah var mı yok mu, inanıyor musun inanmıyor musun bunlarla niye uğraşıyorsunuz? Bunların kimseye faydası yok. İnanan inanır, inanmayan inanmaz. Bizi ilgilendirmez. İnsanlar nasıl davranıyor, ona bakın. Adam doğruysa, dürüstse, iyi davranıyorsa kıymetlidir. İster inansın ister inanmasın önemli değil. Muhafazakâr, sağcı ve maganda bir tip olduğunu tahmin ettiğim için ona dedim ki; bak sana Allah'ın zati ve subuti sıfatlarını sıralıyorum, dinle: (1) Kırmızı ışıktan geçmeyeceksin. (2) Sokağa tükürmeyeceksin. (3) Eve gittiğinde karını dövme-yeceksin. (4) Yanında çalıştırdığın işçini ezmeyeceksin. Allah'ın zati ve

subuti sıfatları bunlardır. Eğer bunları yaparsan Allah zatıyla de subutiyle de senden razı olur. Bunları yapmazsan sen Allah'a inanmıyorsun demektir. Bunları yaparsan Allah'ın zati ve subuti sıfatlarına inanıyorsun demektir. Ne demek istiyorum? İnsanda Allah'a inanmak ve inanmamak dediğiniz şey nedir? Görünmeyen bir varlık var, O'nun zatına yani görünmeyen bir varlık olduğuna inanıyor musun, inanmıyor musun? İnanıyorsan Müslüman'sın, inanmıyorsan kâfirsin. İnanmak ve inanmamak bu değildir. Sokağa tükürüyor musun tükürmüyor musun, işçini eziyor musun ezmiyor musun, eve gittiğin zaman karını dövüyor musun dövmüyor musun? Nasıl davranıyorsun? İnanıp inanmamak bununla ilgilidir. Böyle davrananlar inananlardır, böyle davranmayanlar inançsızlardır. Anlatabiliyor muyum? İnanıp inanmamak sokakta olan bir şeyle ilgilidir. Sokakta olan bir şeyin teolojik ifadesidir inanıp inanmamak. Oysaki yaygın dindarlıkta bu böyle anlaşmaz. Oturur millet Allah var mı yok mu diye tartışır. Varlığına dair deliller, yokluğuna dair deliller, var diyenler şöyle, yok diyenler böyle... Allah'a var diyenlerle yok diyenlerin iyi bir insan olduğunu nasıl anlayacağız? Bütün Allah'a var diyenler iyidir, yok diyenler kötüdür diye nasıl diyeceğiz? Adamın daha bir davranışını görmedik ki. Adam Allah yok diyor ama sokağa tükürmüyor, ama öbürü Allah var diyor her gün sokağa tükürüyor. Hangisi iyidir hangisi kötüdür? Allah'ın varlığına ve yokluğuna inanıp inanmamak iyiliğin ve kötülüğün ölçüsü değildir. Davranmak insanın iyiliğinin ve kötülüğünün ölçüsüdür. Ben nasıl davranıyor, ona bakarım. İyi davrananlar Allah'ın iyi kullarıdır, kötü davrananlar Allah'ın kötü kullarıdır. İster Allah'a inansın, ister inanmasın. İster namaz kılsın, ister kılmasın. İster başını örtün, ister başını açsın fark etmez. Birbirimize nasıl davranıyoruz? Benim Kuran'dan anladığım temel ölçü bu. Mülk sûresinin üçüncü ayetinde deniliyor ki, *sizi hanginizin daha iyi amel işleyeceği ortaya çıksın diye dünya sınavından geçiriyoruz. Sonra deniliyor ki, yalnızca amellerinizden cezalandırılacaksınız. Nasıl bir iş yapıp yapmadığınızdan, iyi mi kötü mü davrandığınızdan hesaba çekileceksiniz. Din mademki yaşamdır, davranışlardır; o halde lâ ikrâhe fîd dîn (dinde zorlama yoktur).* Yaygın dini anlayışa göre bir insan İslam'a girerken zorlanmaz, ama İslam'a girdikten sonra namaz kılması için zorlanabilir. İslam'dan çıktığı zaman da mürted olduğu gerekçesiyle öldürülür. Bunların hiçbirinin Kuran'da yeri yok. Kim-

seyi bir dine girmek için, bir dini yaşamak için ve bir dinden çıkmak için zorlayamazsınız. Almanya’da Hans Müslüman olmuş. Orada bu IŞİD benzeri seleflerin eline düşmüş olmalı ki gariban, demişler ki madem Müslüman oldun sünnet olman lazım. Sünnet olmak İslam’ın bir gereği falan değil. Bir örfdür, gelenektir, Ortadoğu kültürüdür ama bunu da İslam’ın şartı olarak sayıyorlar. Demişler ki, sünnet olacaksın. Adamı kırk yaşından sonra sünnet ettirmişler. Madem dinimizin gereği bu, o zaman olalım demiş ve sünnet olmuş. Sonra demişler ki, beş vakit namaz kılmazsan mezhep içtihatlarına göre kırbaçlanırsın. Bir de böyle aşırı dinci selefi bir grup namaz kılmayı kırbaçlıyor. Ortalama ılımlı bir Sünni falan da değil. Adam iyice korkmuş. Sağa bakma haram, sola bakma haram, oturduğuna dikkat et, kalktığına dikkat et, hatta otobüsün yanında kadının kalktığı yere oturmayacaksın onun kokusu siner falan. Bunalmış, ben çıkacağım buradan demiş. Eski dinime döneyim daha iyi, böyle din mi olur demiş. Demişler ki; çıkmazsın, dinden dönen öldürülür. Bunların dinde bir yeri yok. Hâlbuki İslam’a girmek, İslam’ı yaşamak ve İslam’dan çıkmak tamamen serbesttir. Çünkü İslam bir yaşam biçimi teşrifidir. İslam ne demek? Müslüman barışı savunan, insanları barışa çağıran kişi demektir. Mümin ne demektir? Kendisine güvenilen ve insanlara güven veren kişi demektir. Siz kendi kendinize bir sorun: İnsanlar elinizden, dilinizden zarar görüyor mu? Elinize, dilinize, belinize hâkim misiniz? İnsanlar size inanıyor mu? İnsanlar size güveniyor mu? Çevrenizde inanılan ve güvenilen bir insan mısınız? Kaç kişi size güveniyor, kaç kişi bununla yola çıkılır diyor? Bunları dedirtebiliyorsanız Müslümansınız. Bakın Müslümanlık ve müminlik davranışla ilgilidir. Son olarak şu konu var: Kuran-ı Kerim’de bahsettiğim ilk mesajlardan sonraki bütün Kuran ayetleri boyunca en çok ele alınan konu verme konusudur yani, paylaşma konusudur. Birinin ihtiyacını görmek için öbürüne verme konusu. Buna Kuran’da *infak* deniliyor. Kuran-ı Kerim’in adı bile oradan geliyor. Kerim “vermek” demektir. “Vermeyi emreden ayetlerin toplamından oluşan kitap” demek. Kuran-ı Kerim’in tam karşılığı bu. Kerim aynı zamanda “şeref sahibi olmak” demek. Yani, şeref sahibi olmak için vermek lazım. Veriyorsan şeref sahibisin demektir. Vermiyorsan şerefini kaybediyorsun demektir. Bu halkın gündelik diline bile sirayet etmiştir. Mesela, şurada herhangi bir kahveye gidin, masanın kenarına şöyle bir oturun, izleyin

şöyle bir cümleye rastlayabilirsiniz: Diyelim biri diğerine borçludur. Ne zaman vereceksin borcunu diye tartışırken şöyle bir cümle duyulabilir: Kardeşim vereceğiz işte, vermezsem şerefsizim! Dediği doğru. Veren adam şeref sahibidir. Vermeyen adam, cimri adam, kendine toplayan adam, kimseye bir şey vermeyen adam şerefini kaybeder. Bu bizim kültürümüzde de böyledir, ahalik kültüründe de böyledir, Kuran kültüründe de böyledir. Ağalar neden şeref sahibidir? Çünkü çayların parasını verdiği için. Ağa dururken başkası vermez. Çünkü para ondadır. İslam kültürüne göre paranın sahibi kimdir? Şuraya bir demet para koysam bunun sahibi kimdir? Bunu kazanan değildir, bunu bulan değildir, bunu basan değildir. Paranın sahibi ihtiyacı olandır, bu kadar. Bunu istersem ben kazanmış olayım, istersem bunun için ben alın teri dökmüş olayım; burada kimin ihtiyacı varsa hakikaten ve cidden paranın sahibi odur. Bu felsefeyle hareket etmek durumundayız. Kuran-ı Kerim diyor ki, ihtiyaçtan fazlasını veriniz. *Sana neyi infak edeceklerini sorarlar, de ki ihtiyaçtan fazla olanı veriniz.* İhtiyacınız kadar yaşayınız, sade yaşayınız; fazlasını paylaşınız, bölüşünüz. Eğer bugün yeryüzünde ihtiyaçtan fazlası verilse yeryüzünün sokaklarında bir milyar üç yüz bin aç olmazdı. Karuna sormuşlar: Nasıl zengin oldun? Şöyle cevap vermiş: İlk nasıl kazandığımı sorma, geri kalan hepsinin kuruş kuruş hesabını vereyim. Karun çok zengin adam demek. Zenginliğin kendisi helal midir? Her zenginlik içinde suç barındırır. Bir adam ihtiyaçtan fazla mal biriktirirse ona zengin denir. İhtiyacın yok, ama onun sahibisin. Öbür tarafta ihtiyaç sahipleri var vermiyorsun. Vermek zorunda değil. Kuran-ı Kerim ne diyor: *İnsan için emeğinden başka hakkı yoktur.* Bakın bu bir ilkedir. Kuran-ı Kerim'in antikapitalist ayetlerini ve ilkelerini size anlatıyorum. İlkelere bahsediyoruz, modelden ve alternatiflerin nasıl olacağından bahsetmiyoruz. Önce bu ilkeleri bir anlayalım, önce bu kitabın ne dediğini bir anlayalım, nereden başladığını, ilk mesajlarının ne olduğunu, temel ilkelerinin ne olduğunu bir anlayalım; sonra alternatif bir modeli beraber üretiriz. Dindar insanımız daha bunu bilmiyor. Adama fabrikada diyorum ki, burada seni sömürüyorlar mı? Oda diyor ki, "Ne sömürmesi! Zengin zenginliğiyle imtihan oluyor, yoksul yoksulluğuyla. Allah'ın kaderi böyle." Milyonlarca dindar böyle konuşuyor. Biz daha bunlara bu işin kitaptaki yerini göstermeye çalışıyoruz. Daha buna inanmıyorlar. İslamiyet bir inanıp inanmama

savaşı olarak başlamıştır diye düşünüyorlar. Hayır! Verip vermeme, az olanlar ve çok olanlar, verenlerle vermeyenler, mülk sahipleriyle mülksüzlerin savaşı olarak başlamıştır. Temel yanlış. Başlangıç yanlış. Size başlangıçta beş altı tane sûreyi bunun için anlattım. *İnsan için emeğinden başkası yoktur*. Yani, bu vücut bize ait değildir; bu sağlık bu sıhhat bize ait değildir; şu tarlalar, bu bağlar, bahçeler bize ait değildir; hayvanlar, ev, bark, mal, mülk, hiçbirisi bize ait değildir. Hepsinin sahibi Allah'tır. Yerde ve gökte mülkiyet Allah'ındır. İnsanların mülkiyeti diye bir şey söz konusu değildir. İnsanlar yalnızca ve sadece alınlarından döktükleri terin sahibidirler. Bu alın teriyle kazandığın bir şey varsa o senindir. Herkes sahip olduğu şeye ne kadar alın teri döktüğünü düşünsün. Şu araba, şu ev senin, şuradaki para senin, peki bunlar için ne kadar alın teri döktün? Eğer, alın teri döktüğünü kanıtlayamazsan hırsızısın. Alın teri döktüğünü kanıtlaman lazım ki, o şeyin sahibi olabilesin. Hatta bir diğer ayet daha –üçüncü ayet- *erkekler için kazandıklarından bir pay vardır, kadınlar için de kazandıklarından bir pay vardır*. Yani, emeğimizle kazandığımızın tamamı da bize ait değildir, ondan bize pay vardır. Emeğimizle kazandığımız toplumsal emek birbirine karşıt olabileceğinden dolayı bize yetecek kadar olanı bize aittir. Geri kalanı topluma aittir, Allah'a aittir, doğaya aittir. Mesela, siz kazandınız zengin oldunuz. Bir sürü malınız mülkünüz var. Kuran diyor ki, bunun tamamı senin emeğinle değildir. Emeğinledir de, burada başkalarının emeği de vardır. Mesela, insanlar ellerindeki biriktirmiş olduklarından soludukları havanın hakkını verirseler geriye hiçbir şey kalmaz. Mesela ben Türkiye'nin en zengini kimse diyorum ki, bu sahip olduklarınızdan Kuran'ın ilkelerine göre; soluduğunuz havanın hakkını verdiniz mi? Soluma başı bin dolar, hesapla. Havadan daha kıymetli bir şey var mı? Bir kişi bir ömür boyunca kaç sefer nefes çeker? Onu hesapla, ver. Nereye vereceksin? Yoksula göndereceksin. Allah diyor ki, havanın hakkını vermek istiyorsan (Allah'ın hakkını vermek istiyorsan) Allah'ın yeryüzünde yüzü olan yoksula götürüp vereceksin. Kuran-ı Kerim diyor ki, onların mallarında (zenginlerin malında) yoksulların hakkı vardır. Onu götürüp verdin mi, vermedin. Peki, seni sekiz ay boyunca karnında taşıyan annenin hakkını verdin mi? Sana şu ana kadar bir harf öğretenin hakkını verdin mi? Sen de bir emeğin ürünüsün çünkü. Hepimiz bir emeğin ürünüyüz ve hep birileri bizim üzerimizde emek sarf

etmiş. Büyüyüp, eli iş tutup para kazanmaya başlayınca bize emek verenlere hakkını vermemiz lazım. Onu veriyor musunuz? Bu hak verilmediği için; havanın hakkı verilmediği için, suyun hakkı verilmediği için, Allah'ın hakkı verilemediği için, yoksulun hakkı verilmediği için insanlar mal biriktiriyorlar ve onlara zengin deniyor. Diyelim ki, bunların hakkını vermediniz. Kuran'da ölürken miras bölüşülürken, mirası bölüşenlere diyor ki; (1) Annenin, babanın, yakınlarının hakkını verin. (2) Mirasa tanıklık edenlerin hakkını verin. (3) Yoksulu da unutmayın. Şimdi, Vehbi Koç'un mirası bölüşülürken ona desek ki; annenin, babanın, yakınlarının hakkını verdin tamam, sana miras kaldığına, şu kadar malla birlikte öldüğüne Türkiye tanıktır, onların da hakkını ver. Sonra diyor ki, mirasından yoksulun payını da unutma. İstanbul'da şu kadar yoksul var, Türkiye'de şu kadar yoksul var. Senin dindaşların, soydaşların, kandaşların... Bunlara da mirastan pay vermen gerekiyor. Peki, böyle olursa -ömrü boyunca havanın, suyun, annesinin, kendisine harf öğretenin, yoksulun hakkını verirse; öldükten sonra da mirastan tanıklık edenin, yoksulun hakkını vermesi gerekirse- o adamın geriye bir kuruşu kalır mı? Bu adam nasıl zengin olabilir? Bu kadar malla nasıl ayakta durabilir ve öldükten sonra göçüp gidebilir? Mümkün değil. Bu nedenle bütün zenginlik, bu hakları vermediği için, içinde suç barındırır. Suçsuz zenginlik olmaz benim görüşüme göre. Bir insan emeğinin hakkıyla çalışmalı, sade yaşamalı, bir evi olmalı, bir arabası olmalı, geçineceği kadar maaş olmalı. Geri kalanı vebaldır, başkasının hakkı sana geçiyordur. Evrende rızıklar bölüştürülmüştür. O rızıktan sen fazla elde edersen, diğeri ondan az alacaktır. Kuran-ı Kerim'de bütün kavramlar sınıfsaldır arkadaşlar. Şirk ne demektir? Şirk, yeryüzünde bir milyar iki yüz milyon insanın aç dolaşması halidir. Bir adamın altı yüz tane evi olması, buna karşın altı yüz tane ailenin de evsiz yaşamasıdır. Şirk parçalamak demektir. Allah'ın mülkünü parçalamak, birinde çok öbüründe az, paramparça etmektir. Sınıf ortaya çıkarmaktır. Benim anladığıma göre, Kuran-ı Kerim'in cennet dediği şu beş şeyin gerçekleştiği yerdir. Beş "S": Sınırsız, sınıfsız, sömürsüz, saldırsız ve savaşırsız bir dünya. Kuran-ı Kerim buna cennet diyor. Buna inananlar cennete inanıyor. Bunun için çaba sarf edenler dünyada barıştan yana olanlar yani Müslümanlardır, buna inananlar müminlerdir. İslam'ı böyle kavramadığınız takdirde, Kuran'daki kavramları sınıfsal temele

oturtmadığınız takdirde, -yani Kuran'daki kavramlar sınıfsal temellidir derken şunu kastediyorum: Yeryüzünde ezenler ve ezilenler, mülk sahipleri ve mülksüzler, elinde çok olanlar ve az olanlar, biri yerken diğeri bakanlar-yeryüzündeki bu durumlarla ilgilidir Kuran'daki kavramlar. İnsanlar arası-na sınır çizenler, sınıf yaratanlar, sömürenler, saldıranlar, savaş çıkaranlarla ilgilidir Kuran'daki kavramlar. Teolojik, soyut dünyayla ilgili olmayan kavramlar değildir. Hepsı bu söylemiş olduğum olaylar ve durumlarla ilgilidir. Bunu böyle anlamadığınız zaman ne yapmış oluyorsunuz, Kuran'ı hayattan, tarihten ve toplumdaki koparmış oluyorsunuz. İçinde hayat olmayan, insan olmayan, insan çelişkisi, dramı, acısı, umudu, ezilmişliği, gelecekte beklenmesi, hayalleri olmayan bir din ortaya çıkıyor. İnsanla ilgilenmeyen bir din... Aşağıdakiler sömürülmüş mü, ezilmiş mi haberi olmayan bir Tanrı... Yukarıda oturuyor, aşağıda birbirlerine kıyıyorlar mı haberi bile yok. Ne peygamberi gönderiyor, ne ilgileniyor... Öyle bir şey yok. Bizim inandığımız Kitap dünyadaki çelişkilerle, insanlığın acılarıyla, ıstıraplarıyla çok ilgili bir Kitap. Hatta Kuran-ı Kerim bana göre baştan sona insanın acısının, umutlarının feryat-ı figanı ve çılgılığının ibarettir. Bütün cehennem tehditleri yoksulların çılgılığıdır, ezilenlerin çılgılığıdır. Yansın, kızsın, cehennemin dibini boylasın, derileri kavrulsun diyen bir öfke var. Kuran kime öfkeleniyor? Tabiat ayetleri kime yönelik? Cennet tasvirlerinde ne anlatılıyor? Kıssalarda ne anlatılıyor? Yirmi üç tane kıssa var, sadece bir tanesini söyleyeyim: Kuran'ın en büyük konusu "verme" konusu. Onsekiz ayrı kavramla ele alınıyor. Bütün bunlar sonuçta şunu gösteriyor: Kuran-ı Kerim yaşamın kendisini, insanın kendisini, insanın acısını, ıstırapını, dramını ve insanlar arasındaki -sonradan oluşmuş olan- çelişkileri gidermeye yöneliktir. En önemlisi de, zengin-yoksul çelişkisini gidermeye yönelik bir kitaptır esas itibarıyla. Bunu bugüne aktaracağımız zaman ben bunu beş temel çelişki olarak ifade ediyorum. Bugün Türkiye'de beş tane temel çelişki var, bütün sorunlar buradan doğuyor. Bütün ideolojik hareketler buradan çıkıyor, bütün partiler bunları gidermeye çalışıyor. Türkiye'deki bu beş temel çelişkinin çözülmesi Türkiye'nin temel sorunlarının da çözülmesi anlamına geliyor. Bütün bunların Kuran'da yeri vardır. Ben bunların Kuran'daki yerini kendim de buldum. Bunların politik dile aktarılması gerekiyor. Şu anki muhafazakâr iktidar bu beş çelişkiyi çözme konusunda ideolo-

jik olarak tükenmiştir. Yeni bir hareket lazımdır, mevcut zihniyetle ve algıyla bu beş temel çelişkiyi çözmeleri mümkün değildir. Yani, mevcut muhafazakâr iklim, ülkeyi yöneten dindar zihin şu söyleyeceğim beş cümleyi söyleyemez. Bunları söyleyecek yeni bir harekete ihtiyaç var. Neden söyleyemez, çünkü muhafazakârdır, devrimci değildir. Gelenekçidir, yenilikçi değildir. Eski İslam kültürünü esas almaktadır, sorgulanmış, yeni inşa edilmiş İslam kültürünü değil. Oradan artık bir şey çıkmaz. (1) “Müslümanlarla gayrimüslimler eşittir” diyemez. Çünkü zımni hukukuna inanmak zorunda... Eski İslam kültürü zimmet hukukundan bahsetmekte, Müslümanı gayrimüslimlerden üstün görmekte. Hâlbuki sosyal anlamda herkes eşittir. (2) Mezhep olarak “Alevilerle Sünniler eşittir” diyemez. Çünkü ibadet olarak namazı görmekte, cemevinde yapılanı cümbüş olarak değerlendirmekte, “onlar ibadet değildir dergâhta yapılan birtakım hareketlerdir, asıl Peygamber’in yaptığı namazdır” demektedir. Buradan bir şey çıkmaz. Hâlbuki salât semah şeklinde de olur, namaz şeklinde de olur, Ganj nehrine girerek de olur, mum yakarak da olur, çaput bağlayarak da olur. Allah’a ulaşmanın bin bir türlü yolu vardır. Buna gelmeleri için çok ekmek yemeleri lazım. İbadet, caminin veya cemevinin içinde yapılan şey değildir; mabetten çıktıktan sonra yaptığın şey ibadettir. Onlar ritüeldir. (3) “Türk ile Kürt eşittir” diyemezler. Müslümanlar din kardeşliği falan derler ama iş ciddiye bindiği zaman su koyuverirler. (4) “Kadınlarla erkekler eşit değildir” diyemezler. Zaten fitrata aykırı diyor. Klasik bir muhafazakâr bakış. Aynılık ile eşitliği bir zannederler. Bir şairin şöyle bir sözü vardır: Kadınlarla erkekler eşit değildir çünkü kadınlar duvara işeyemez. Bakın eşit değildir. Kafa bu, bu kadar çalışıyor. Oradaki eşitlikten ne kastediliyor? Oradaki eşitlikten siyasal, sosyal, politik eşitlik kastediliyor. Çünkü eşitlik biyolojik bir kavram değildir; siyasal, sosyal, politik bir kavramdır. O demek istiyor ki, biyolojik olarak eşit değildir. Doğru. Öbüründe kas var öbüründe az, biri aktif biri pasif. Bunlar birbirini tamamlıyor, bunlar eşit olmadığı anlamına gelmez ki. Kadınlarla erkekler biyolojik olarak farklıdır; ama siyasal, sosyal, politik olarak eşittir. Kastedilen şey de budur. Bunu anlayamayacak kadar 70’li yılların milli Türk talebe birliğindeki kafa. 35 sene geriden geliyor. Gençlik yıllarımızda çözdük biz bunu. (5) En önemlisi, “zenginlerle yoksullar eşittir” diyemezler. Benim eski arkadaşlarımdan bir tane muhafazakâr diyor ki, di-

yelim ki ilk dördüne zar zor ikna olduk, bu beşincisini asla kabul etmem diyor. Allah zengini zenginlikle, yoksulu yoksullukla sınamaktadır. Dünyanın kaderi, kazası budur. Dünyadaki düzeni zaten Allah böyle dilemiştir. Bak, küresel kapitalizme ve yeryüzündeki eşitsizliğe dini bir temel buluyor ve oraya oturtuyor. Zaten Allah da bunu böyle dilemiş! İşte bu beş konuda, benim görüşüme göre bu zihinden bir şey çıkmaz arkadaşlar. Bitmiştir, tükenmiştir, 12 yılda memlekete vereceğini vermiştir, yeni bir dalgaya ihtiyaç vardır. Bu sorunların dini temellerini Kuran'da oturtmuş, aynı dille konuşan yeni bir eşitlikçi adalete dayalı harekete ihtiyaç vardır, diyerek sözlerimi bitiriyorum. Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.